

Mağusa'nın 2300. Yaşı Üzerine Notlar...

Notes on 2300 Age of Famagusta ...

Okan Dağlı

Özet

Mağusa kentinin kuruluşu çoğu kaynaklarda milattan önce 285 yılını işaret etmektedir. Mısırlı Kral I. Ptolemé'nin kız kardeşinin adını verdiği ve Arsinoe adıyla kurduğu bu küçük balıkçı kasabası, geçmişten günümüze onlarca farklı kültüre, dine ve medeniyete ev sahipliği yapmış, dünya ticaretinde söz sahibi olmuştur. Yüzlerce gezginin gelip geçtiği, bir o kadar da sürgünün, hayatının bir kesitini yaşadığı yer olan bu Orta Çağ şaheseri kent, tüm heybetiyle dimdik ayakta durmaya devam etmektedir. Kısa bir süre sonra 2300. yaşını kutlayacağımız kenti tekrar dünyanın gündemine taşımak sorumluluğumuz vardır. Siyasi nedenlerle UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesinde olamayan bu tarihi kente dünya tarafından büyük bir haksızlık yapıldığını düşünsek de, öncelikle kendimiz yeterli önemi veriyor muyuz diye de düşünmeden edemiyoruz.

Anahtar Kelimeler: Mağusa, Suriçi, Kent Tarihi

Abstract

In most of the historical resources, foundation of Famagusta dates back to the 285 BC. Initially, Egyptian King Ptolemy I gave the name of his sister 'Arsinoe' to this small fishing town. Since then, the town hosted various cultures, religions and civilisations and had a say over the world trade. This medieval time Magnus Opus town that grandiosely standing had attracted hundreds of travellers and at the same time numbers of people were exiled to spent slice of their lives. It is our responsibility to bring the town that is going to celebrate its 2300th age, back to the world agenda. We might think that it is unfair for the historical city not to be represented in the UNESCO's World Heritage Monuments list due to the political causes, however before this, we should also think if we care it sufficiently.

Keywords: Famagusta, Walled City, Urban History

Mağusa Kale Kentinin Kuruluşu ve Kısa Tarihçesi

Bölgenin en önemli uygarlığının temsilcisi olan Salamis kentinin hemen yanbaşıında konumlanmış Mağusa, Salamis'in terkedildiği VII. Yüzyılın ortalarından sonra onun yerini almıştır. Salamis'ten göç eden, başta Bizans olmak üzere ortodoksların hakimiyetine girmiş Mağusa, XII. Yüzyılda çok kısa bir süreliğine Templar (Tapınak) Şövalyeleri'nin kontrolünden sonra da Guy de Lusignan'la beraber Lüzinyalılara geçmiştir. Bu tarihten itibaren gittikçe yıldızı parlayan Mağusa, neredeyse tüm ekonomik ve kültürel birikimine Lüzinyan döneminde sahip olmuştur (1192-1489). Bu arada Cenevizlilerin işgaline uğraması, gelişmesini durdurmuş, sonraki Venedik döneminde de askeri bir garnizon kenti olmuştur. Venedikliler'den sonra üç yüz yıl kadar Osmanlı (1571-1878) ve seksen yılı yakın da İngiliz idaresinde (1878-1960) kalmıştır.

Lüzinyan Dönemi'nde Ticaret: Kenti Geliştiren En Büyük Etken

Kentin en büyük ekonomik aktiviteye ve zenginliğe sahip olduğu Lüzinyan döneminde, Mağusa'nın gelişmesini sağlayan en büyük etken dünya transit ticaretine vurduğu damgadır. Mağusa limanının doğal yapısı nedeniyle, kent doğu ile batı arasında ciddi bir köprü vazifesi görmüş ve buradaki ticari zenginlikle beraber kültürel zenginliği de yaşamıştır. Çeşitli dinlere ve kültürlere mensup tüccarlar Mağusa üzerinden gerçekleştirdiği ticaretle kazandığı paranın bir kısmını bu kentte bırakmıştır. Kent, bu tüccarların sayesinde, onlarca ibadet yerine kavuşmuştur. Lüzinyanlar bölgenin en önemli dini yapısı olan St. Nicholas Katedrali'ni inşa etmişlerdir (1298-1312). Katedral sadece Kıbrıs Kralları'nın değil, aynı zamanda Kudüs'ün Müslümanlar'ın eline geçtikten sonra, Kudüs Kralları'nın da taç giydiği bir merkez olmuştur. Bu tarihten itibaren Mağusa, Ortodokslar'ın merkezi olmaktan yavaş yavaş Katolikler'in kenti olmaya doğru değişmeye başlamıştır. Latinler'in kentteki etkileri gittikçe daha da hissedilir duruma gelmiştir. Bizanslılar'ın yaptığı üç

adet kilise (Agios Simeon, Agios Zoni, St. Nikolaos) St. Nicholas Katedrali'nin ve Latinler'in yaptığı diğer eserler yanında çok sönük kalmıştır.

Mağusa'ya değişik yerlerden gelip ticaret yapan tüccarlarla beraber o bölgelerin insanları da gelmiştir. Dinleri, dilleri ve medeniyetleri ile beraber Mağusa'da yaşamaya, üretmeye, ticaret yapmaya ve ibadet etmeye devam etmişlerdir. Özellikle doğulu Hıristiyanlar kentte kendilerini oldukça hissettirmişlerdir. Maronitler, Süryaniler, Karmelitler, Jakobitler, Ermeniler, Nasturiler Mağusa Suriçi'nin kuzey batı bölgesinde yaşamaya başlamışlar ve buralarda kendi ibadet yerlerini de yapmışlardır. XIV. Yüzyılda doruk noktasına ulaşan bu durum ile beraber St. Ann, Tanners, Karmelit, St. Mary ve Ay. Georgios Xorinos kiliseleri şehre damga vurmuşlardır. Şu anda, Karmelit Kilisesi dışındaki tüm kiliseler kapısını açıp girseniz, ibadet etmeye hazır durumdadırlar. Karmelit kilisesi ise harebe durumdadır.

Bunların dışında, Latinler'in St. George ve St. Francis'i, Yunanlar'ın St. George Greek'i, İspanyollar'ın St. Dominik'i, Suriyeliler'in St. Peter ve St. Paul'u (Sinan Paşa Camisi), Katolik rahibelerin Ayios Photou'su (St. Clara), Osmanlılar'ın St. Nicholas Kilisesi'nden camiye dönüştürdükleri, dünyanın tek Gotik minareli camisi olan Lala Mustafa Paşa'sı, Akkule Mescidi ve Hamamları (Kertikli, Kızıl ve Cafer Paşa Hamamları), Venedikliler'in Surları, Martinengo Burcu, Deniz ve Kara Kapıları, Venedikliler'in inşa edip, İngilizlerin en büyük edebi eserlerinden birinin geçtiği mekan olan Othello'su, Aka, Asur, Mısır, Pers, Roma ve Bizans medeniyetlerinin kenti Salamis'i, ve tüm Hıristiyan dünyasının St. Barnabas'ı derken, Mağusa'dan gelip geçenlerin kiliselerini, camilerini ve dünya kültür mirasına hediye ettikleri anıtsal yapılarını saymakla bitiremeyiz.

Özellikle 1735 yılındaki bölgedeki büyük deprem bir çok kilisenin ve tarihi yapının hasar görmesinde en büyük etkendir. Ayrıca Venedik döneminde de bir çok eserin yıkılmak ya da hasar verilmek suretiyle elde edilen taş malzemenin, kentin savunması için geliştirilen surların yapımında kullanıldığını biliyoruz. Kentin güneyindeki

yıkımda diğer bir etken ise 1571 yılındaki Osmanlı kuşatmasındaki savaş ve kuşatma dolayısıyla güllerin verdiği hasardır. Bu eserler arasında camiye dönüştürülen yerler daha sonra onarılmış ve ibadet edilmeye devam edilmiştir. Kilise olan yerler ise Osmanlı tarafından kaderine terkedilmiştir. Restore edilenler içinde en büyük örnek St.Nicholas Katedrali'dir. 1571 kuşatmasının hemen ertesinde minare eklenerek camiye çevrilmiş ve adına Ayasofya (Santa Sophia) denmiş bu şahaser yapı, 1735 depreminde tavanı çöküp bir çok müslümanın ibadet sırasında ölümüne sebebiyet vermiştir. Bir bayram gününe denk gelen deprem, ölü sayısının üçyüzler civarında olmasına neden olmuştur. Depremden sonra hemen restorasyonuna başlanmış ve eski haline tekrar kavuşturulmuştur. Minaresi ise 1900'lü yılların ilk çeyreğinde Gotik tarzına uygun yenilenmiş ve dünyanın bilinen ilk Gotik minareli camisi olmuştur.

Çok kültürlü yapının bir başka çarpıcı yanı XIV ve XVI. Yüzyıllar arasında kentte onbirden fazla dilin konuşulur olmasıdır.

Ayrıca, XVI. Yüzyılda çok farklı dinlerin yanında 11 farklı dilin de konuşulduğu bir kent olur Mağusa... Latince, Ermenice, Süryanice, İtalyanca, Maronitçe, Yunanca, İngilizce, Hintçe, Makedonca (yada Arnavutça), Antik Mısırca ve Fildişi Sahili dillerini konuşan medeniyetlerin ve toplumların insanları kentin çok kültürlü mozağine renk katar buralarda.

(Dağlı, O., 2012, 11 Mart)

Kentteki ticaret, Doğu'da ve Batı'da üretilen ürünlerin deniz yolu ile taşınıp, el değiştirmesine dayanmaktadır. Kıbrıs'ın kendi ürettiği ürünlerle beraber, gelen ürünlerin katma değer yaratılarak Mağusa'da işlenmekteydi. Bu şekilde, XIII. ve XV. Yüzyıllar arasında dünyanın en zengin kentlerinden biri olan Mağusa'da göze çarpan belli başlı ticari ürünlerin başında deve kılından (saçından) yapılan kumaşlar gelmektedir. Bunlar, doğal olarak üç renkte olup oldukça kıymetli kumaşlardır (Jacoby, 2012). Beyaz, siyah ve krem renkli olan doğal kumaşlar

daha sonra kök boyalarla boyanıp farklı renklerde üretilmişlerdir. 'Camlet' veya İtalyanca söyleyişle 'Camelotto' denen ve deve saçından dokunan bu kumaş, o yıllarda, Orta Doğu'nun ve Mağusa'nın en önemli ticari ürünüdür. Kıbrıs'ta en güzel Camlet kumaşlarının üretildiği yerler Mağusa ve Lefkoşa kentleri olmuştur. Camlet kumaşları Mağusa'dan Rodos üzerinden İstanbul'a, Güney Fransa ve Sicilya'ya ihraç edilmiştir. XIII. Yüzyılın sonunda beyaz develerin saçından elde edilen ve dokunan bu ürünü Marco Polo'nun dikkate almasıyla dünya ticaretinde daha da önem kazanmıştır. Ankara tiftik geçişinden elde edilen ve deve saçı ile beraber karıştırılarak üretilen kumaşlar da olmuştur. Bu bölgede diğer ticari ürünler pamuk ve şekerdir.

Mağusa'nın 1373 ile 1464 yılları arasında Ceneviz işgali altına girmesi, kentteki Lüzinyan dönemindeki parlak ticari yaşamı sona erdirmiştir. Buna rağmen, Camlet kumaşlar İtalya'da belli merkezlere ihraç edilmeye devam etmiştir. Venedik döneminde (1489-1571) de, daha çok askeri kent olma özelliğini devam ettiren Mağusa, ekonomik gelişmesini sürdürmemiş ve Lüzinyan dönemindeki parlak günlerini arayıp durmuştur. Transit ticaret daha çok Suriye limanları üzerinden yapılmaya başlamıştır.

Osmanlı Dönemi: Üretimde ve Ekonomide Yaşanan Sıkıntılar

Osmanlılar'ın yaklaşık bir yıl süren Mağusa kuşatmasından sonra kent büyük bir yıkıma uğramıştır. Yerli halk savaşta yaşamını kaybetmiş ve sayıca oldukça azalmıştır. Kuşatma döneminde yerli halkın ve asker sayısının toplam olarak sekiz bin civarında olduğunu biliyoruz (Gürkan, 2008: 40). Savaşla beraber bu rakam daha da azalmış, kentte açlık vesusuzluktan büyük bir kırılma yaşanmıştır. Bu dönemde, Anadolu'dan Kıbrıs'a ciddi bir göç yaşanmıştır.

Osmanlılar'ın adayı fethinden sonra Anadolu'dan Kıbrıs'a aktarılan nüfus ile ilgili Ahmet Refik'in 1930 yılında yayınladığı 'Anadolu'da Türk Aşiretleri' isimli kitapta bazı gerçeklikler

göze çarpmaktadır. Özellikle 1500'lü yılların ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nun başı, Yörükler ve Türkmenlerle beladadır. Onların elinden kurtulmak için çare arayan Osmanlı sonunda çareyi Kıbrıs'ta bulur. Sağlam kaleleri yanında aynı zamanda da ada olan Kıbrıs, bu kesimlerin sürgünü için ideal bir yerdir. Kıbrıs'a seçilerek gönderildiği iddia edilen zanaatkarların yanında, Osmanlı'yı Anadolu'da susa durduran tecavüz, yankesicilik, hırsızlık ve katillik olaylarına bulaşmış aşiretler de adaya iskan edilmişlerdir! Bu aşiretlerin Kıbrıs'a sürgünü uzun yıllar sürüp gitmiştir. Osmanlı İmparatorluğu, sürgünler yanında Yörükler'e karşı şeyhülislam fetvalarına da başvurmuştur. Kıbrıs'a gitmekte direnen Yörükler'e ölüm fermanları çıkmış, 'Ya Kıbrıs, ya Ölüm' denmiştir. Ahmet Refik, 'Anadolu'da Türk Aşiretleri' kitabında bu fetvalara da yer vermektedir.

Yörük tayfasından biri yol kesip müslümanların urz ve mallarına saldıırıp, ekinlerini yok ederse, bu türden fesatçılığı dolayısıyla Kıbrıs'a iskan için bu işle görevlendirilen Vali bu gürubu alıp Kıbrıs'a iskan etmek istediğinde, bunlar şeriat ve padişah emrine boyun eğmeyip savaşmak isterlerse, onlarla çarpışıp öldürmek caiz olur.

(Refik. A., 1930)

Ayrıca, Mağusa Kuşatması'nda savaşan Osmanlı Ordusu'ndaki Yeniçeriler'den de, sayıları yirmi bin kadar olduğu söylenen Yeniçeri de Mağusa'da yerleşmek için kalmıştır.

Üretim için, o dönemlerde, en önemli unsurun su olduğunu biliyoruz. Mağusa Kuşatması öncesi Venedikliler bu konuda çok uğraşmışlardır. Sürekli, tatlı su yataklarını aramışlar kuyular ve sarnıçlar yaparak sukaynaklarını artırmaya çalışmışlardır. Varoşa (Maraş) Bölgesi'nde buldukları verimli kuyulardan kente özel kanallar açarak su taşımışlardır. Öküzler tarafından döndürülen dönme su dolapları (akatia veya persian wheel) ile suyu kuyudan çekip kullanmışlardır.

1556-58 yıllarındaki Askeri Vali Kaptan Pietro Navagero ise 3 Ocak 1558 yılında Venedik senatosuna gönderdiği mektupta en iyi su kuyusunun St. George isimli kuyu olduğunu yazmaktadır. Bu kuyunun,

çok büyük ve sağlıklı bir su kaynağı olduğunu vurgularken diğer kuyuların, bilhassa sarnıçların, hastalık ve ölümlere yol açtığından bahsetmektedir. St. George isimli kuyunun Mağusa'nın 600 Venedik Passası (1 Km) güneyinde (şimdiki kapalı Maraş Bölgesi'nde) olduğunu ve bu kuyudan daha fazla su çıkarmak için proje yapıldığını izah etmektedir. Dönme su dolapları ile çıkarılacak su, yer altından Mağusa'ya ulaştırılacaktır. Ancak burada en büyük sorun suyun, ana kaya üzerine oturmuş surların ve hendeğin altından geçip Mağusa'ya ulaştırılmasıdır. Su, 1 kilometrelik mesafeden, St. George Greek Kilisesi'nin ve Deniz Kapısı'nın (Porte Del Mare) yanındaki kuyulara getirilerek buradan, liman ve gemicilere de servis yapılabilecektir. St. George isimli kuyu yaklaşık 14 metre derinliğinde olur. Maliyeti 800 düka (ducats) olan projedeki ana sıkıntı ise surların dışında olması ve suyun belli bir mesafeden getirilmesinin yanında, kuyunun düşmanların eline geçmesi ihtimalidir. Nitekim de, 1570-71 yıllarında Osmanlılar'ın Mağusa'yı kuşatması sırasında Lala Mustafa Paşa orduyu bu bölgeye yerleştirir, otağını buraya kurar!

Su konusunda, ilk kez ciddi bir proje ile, öne çıkan Mağusa'nın bir başka Askeri Valisi Venedikli Kaptan Dominico Trevisan'dır. Mağusa'da, 1558-60 yılları arasında, Askeri Vali olarak görev yapan Trevisan, 25 Ağustos 1560'da Venedik Senatosu'na bir mektup gönderir. Mağusa'daki su kaynaklarının sistematik araştırmasını içeren bu mektup, bize o günlere ait çok kıymetli bilgiler vermektedir. Bu araştırmaya göre, Mağusa suriçinde kamuya ait 107 kuyu, özel şahıslara ait 70 kuyu, tatlı su içermekteydi. 124 Kuyu orta derecede iyiydi, 620 kuyu ise tuzlanmıştı. Ayrıca, özel şahıslara ait evlerde 127 sarnıç, boş ve yıkılmış evlerde ise 22 sarnıç bulunmaktaydı. Bu sarnıçlardan bir tanesi, hala daha olduğu gibi korunmakta ve Venedik Sarayı'nın avlusunda sergilenmektedir. Ayrıca, Martinengo Burcu tekrardan yapılırken bu bölgede de güzel su kuyuları bulunmuştu.

Kuyu ve sarnıçların fazlalığına rağmen Mağusa, su açısından, güllük gülistanlık değil elbet! Su kalitesi düşüktü. (Yaklaşık 600 dönümlük

Suriçi'nde, bu kadar fazla kuyunun olması, kuyuların ve sarnıçların insan ve hayvan pislikleriyle kontamine olmasına-mikropla bulaşmasına- sebep oluyordu). Denize yakın olan kuyular ise tuzluydular. 1564-66 Yılları arasında, Mağusa'ya Askeri Vali olarak atanan Kaptan Lorenzo Bembo ise kent dışındaki St. George kuyusundan suriçine su getiren Kaptan Nevagero'nun kentteki kuyu ve çeşmelere bakmadığını ve buralarının oldukça ihmal edilmiş olduğunu yazmaktadır (Dağlı, 2012, 18 Mart).

Venedik Dönemi'nden sonra kente Osmanlılar'ın hakim olduğu yıllarda, yeni su kaynaklarının arandığına yönelik bir kanıt bulamıyoruz. Ancak, kentin içindeki Osmanlı eserlerine bakacak olursak, en çok hamam ve çeşmelere rastlarız. Mağusa'da, XVI. ve XVII. Yüzyıllardan kalan en önemli Osmanlı eserleri Cafer Paşa Hamamı, Kertikli Hamam ve Kızıl Hamam'dır. Bunların dışında şu anda ayakta duran beş adet de çeşme sayılabilir (Cafer Paşa Çeşmesi, Kuru Çeşme, Şömineli Ev Çeşmesi, Mustafa Paşa Camisi Çeşmesi, Sinan Paşa Camisi Çeşmesi).

Su kaynaklarının Osmanlı döneminde azalması, kent nüfusunu da etkilemiş ve Venedik döneminde on binlere ulaşan nüfus, Osmanlı'nın kentteki son dönemlerinde dört yüzlere kadar inmiştir. Bu dönemde, kentin en büyük gelir kaynağı, suya pek fazla ihtiyaç göstermeyen, nar üretimi ve ihracatı olmuştur. Mağusalılar yetiştirdikleri narları sandallara yükleyip, şimdiki Suriye ve Lübnan kıyılarına geçip orada satıyor; yiyeceklerini ve kıyafetlerini de oralardan temin edip kente geri dönüyorlarmış. XIX. Yüzyıl ile beraber, XX. Yüzyılın başlarına kadar kenti bu ticaret ayakta tutmuştur.

Adanın İngilize teslim edildiği 1878 yılında Kıbrıs'a gelen İngiliz yazar W. Hepworth Dixon, Mağusa'ya da uğramış ve bizim diyarlarda bir süre kalmıştır. Yazılarında, kentte -muhtemelen erkek nüfusu olarak- 280 kişinin kaldığını, insanlarımızın çok sade ve basit yaşadığını yazmıştır. İnsanların en çok Suriye'nin tütününe, Yemen'in kahvesine ve pamuklu basmaya özlem duyduğundan bahsetmiş kitaplarında... Bunu da ancak, nar ağaçlarının

ürünü ile satın alabileceğinden, en çok beş altı tane nar ağacına sahip olması için çalıştığından dem vurmuştur.

İngiltere'nin Kıbrıs Yüksek Komiserliği'nin 1880 yılında yayınlanan ve Komiser James Inglis'in yazdığı raporda, Mağusa ve Maraş'ta üretilen narlardan 770.622 okka (yaklaşık 1000 ton) ihraç edildiği belirtilmektedir. Dixon'un belirttiği üzere:

*Mağusa kazası bu meyvenin bahçesidir.
Nar, Kabire'den Şam'a kadar her haremın,
manastırın, tekkenin lüksüdür. Nar,
Kıbrıs'ın her tarafında yetişir ama hiç biri
de Mağusa yöresinde yetişenler kadar güzel
değildir. Limanda bu sırada yatan tekneler
- 8 veya 10 tane doğulu kayıklar - hep nar
yüklenmektedir.*

(Dixon, W., 1979)

Osmanlı Dönemi'nin sona ermesinin ardından, Adada İngiliz İdaresi'nin başladığı yıl olan 1878'de adaya beş adet komiser gönderilmiştir. Bu komiserlerden herbiri, bir kazamızın (ilçemizin) yönetiminden sorumlu olurlar. 1879 yılında, Britanya Kraliçesi Victoria'ya, komiserler tarafından 'Report By Her Majesty's High Commissioner' isimli bir rapor hazırlanır. Mağusa Kaza Komiseri James Inglis, Mağusa Kazası ile ilgili kısmı hazırlar ve majestelerine sunar. Üç yüz kırk beş sayfalık bu rapor, 1880 yılında Londra'da 'Harrison and Sons' yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Raporda beş kaza ile ilgili bilgiler olduğu halde biz Mağusa ile ilgili olanları inceleyeceğiz:

- Osmanlı döneminde Mağusa Kazası, 3 Nahiyeye (bölgeye) ayrılırdı.
- Mağusa, Karpaz ve Mesarya bölgeleri Mağusa Kazasını oluşturmaktaydı.

Maraş, Mağusa bölgesinde Suriçi'nden ayrı bir köy olarak anılsa da, yerel yönetimde Mağusa Belediyesi'ne dahil edilmiştir.

- Mağusa Kazasında, Mağusa, Karpaz ve Mesarya bölgeleri dahilinde 1879 yılında toplam 36 bin kişi yaşıyordu. Mağusa bölgesinde beş bin, Karpaz'da on bir bin ve Mesarya'da da yirmi bin kişi yaşamaktaydı.

• Mağusa bölgesinde halkın büyük çoğunluğunu Hıristiyan ve Müslümanlar oluşturmaktaydı; Müslümanlar Mağusa Suriçi'nde, Hıristiyanlar da Maraş'ta kalıyorlardı.

• Halk çok fakirdi. Ortalama 7 nüfuslu bir aile günde 3-4 okka soğan, zeytin, peynir ve ekmek tüketirdi. Et tüketimi yok denecek kadar azdı. Bir yerlerden et verilmediği sürece, Mağusalılar'ın mutfaklarında et pişmezdi.

• Bölge halkı pamuklu giysiler ve keçi derisinden yapılmış bot tarzında uzun ayakkabılar giyerlerdi.

• Erkekler ve kadınlar arasında ciddi farklılıklar göze çarpardı. Örneğin, erkekler eşekler üzerinde seyahat ederken, kadınlar ise her zaman yürüyerek işlerini hallederdi. Erkeğin yürüdüğünü göremezdiniz.

• Evlerin yapı malzemesi çamur (kerpiç) ve taşı. Damlar ise düz, evler ise çok temizdi. Erkekler uzun, iri yarı ve kuvvetli, kadınlar ise genelde daha ufak tefekti.

• Mağusa kazasında 10 Hıristiyan, 8 de Müslüman okulu bulunmaktaydı. Hıristiyan okullarında okuma, yazma, Yunanca, coğrafya ve aritmetik dersleri yapılırken öğrencilerin İngilizceye karşı hevesleri de vardı. Hıristiyan okulları kiliseler ve köylüler tarafından desteklenirdi.

• Buna karşılık Müslüman okulları camilerde eğitim verirdi. Oralarda sadece okuma, yazma ve kuran dersleri yapılıyordu.

• Mağusa kazası ağırlıkta oluşturan Müslümanlar ve Hıristiyanlar arasında dostluk ve barış vardı. Çoğu zaman beraber hareket ederlerdi.

• Hıristiyanların kiliselerine aşırı derecede bağlıydılar.

• Mağusa ve Maraş'ta insanların en büyük tarımsal üretimi nardı. 1879 yılında Mağusa'da yetiştirilen 770.622 okka nar, Mağusa limanından ihraç edilmişti. İhracat genelde Ortadoğu ülkeleri olan Suriye, Lübnan, Filistin Ürdün ve Sina Yarımadası'na yapılırdı. Mağusa Kazası'nda yetiştirilen diğer ürünler kavun, karpuz, kolokas, soğan, hıyar ve diğer yeşilliklerdi. Portakal ve ekşi ağacı da çok vardı.

• Suriçi'nde nar ile bol miktarda hurma ağaçları göze

çarpılmaktaydı. Suriçi'nde harabe binalar ve daracık sokaklar arasında kavun üretimi de yapılırdı. Surların dışında ise okalıptüs (efkalipto) ağaçları çoktu. 1879 Yılı'nın Ağustos ayında 2 bin adet okalıptus ağacı ekilip bunun yarısı tutmuştu.

• Karpaz'da ise tütün, dut ve pamuk, en çok üretilen ürünlerdi. Mesarya'da daha çok arpa ve buğday ön planda idi, pamuk da ekilirdi. Mesarya'da son 1 yılda 312.760 kile buğday, 465.800 kile arpa ve 972.000 okka pamuk üretilmişti. (1 kile = 0.037 metre küp)

• Mağusa Bölgesi'nde Maraş dışında 7 köy daha vardı. Suriçi'ni ve Maraş'ı da dahil ederseniz Mağusa Nahiyesi (bölgesi) toplam 9 köyden ibaretti. Bölgenin merkezi Mağusa - Maraş'tı. Yerel yönetim burada idi. Kaza Komiseri, altında nahiyeleri idare eden müdürler ve köylerden sorumlu muhtarlar vardı.

• Bölgenin en iyi polisleri Türkler idi. Güvenilir ve sağlam karakterli idiler.

• Mağusa'da ne hendekte ne de kent içinde kötü koku yayan lağım vardı. Mağusa suriçinde 1879 yılında toplam olarak 450 Türk yaşıyordu. Maraş'ta ise 1500 kişi kalıyordu. Maraş'taki insanların çoğu 2.5 millik sahil şeridinin karşısındaki bahçelerin etrafında kalıyorlardı.

• Mağusa'nın diğer 8 köyü ise şunlardı: Acherito (Güvercinlik), Ay. Sergi (Y.Boğaziçi), Limnia (Mormenekşe), Frennaros, Paralimni -bu köylerin Mağusa'ya uzaklığı 2 mil idi- Derinya, Engomi (Tuzla) -bu köylerin uzaklığı 1 mil-, Maraş'ın -1/4 mil- idi.

Mağusa - Maraş Belediyesi...

Yine Mağusa Kaza Komiseri James Inglis tarafından Mağusa Kazası ile ilgili kısmı hazırlanmış ve 1880 yılında basılmış rapordan Mağusa-Maraş belediyesi ile ilgili ayrıntılı bilgiler edinmemiz mümkündür. Şöyle ki:

• Mağusa fakir Türklerden, balıkçılardan, çiftçilerden oluşan bir nüfusa sahipti. Belediye'ye mali olarak en büyük desteği daha varlıklı olan Maraş'ta yaşayanlar veriyordu.

• Belediye'de temsiliyet, 7 Hıristiyan (1 tanesi Başkan), 2 Müslüman (7/2) şeklinde idi. Belediye nüfusu içinde daha yoğun ve varlıklı olan Maraşlılar kendi yaşadıkları

bölgeyi kalkındırmak için çok çalışırlardı.

- 1879 yılında yeni olarak, 24 ev ve 7 dükkan Maraş'ta inşa edilirken, Mağusa'da sadece 4 ev yapılmıştı.

- Mağusa'da yol ve diğer kamuya ait tamir veya onarım işlerinde kent içinde kalan mahkumlar kullanılırdı.

Mağusa'nın 2-3 mil çevresindeki göllerde yılan balığı, balık ve yabani kuşlar yaşardı, 300-400 Akre civarında (1 akre = 0.4 dönüm) olan bu göllerden, Mağusalılar 1 yılda 18800 okka balık yakalamıştılar (1 okka = 1282 gram). Mağusa'nın kuzeyinde yeralan göletin denizle bağlantısı vardı ve suyu tuzluydu. (Bu gölet şimdi Galapsides'in altından Çanakkale'ye uzanan bölgedeki alandır. Yapılaşma nedeniyle aradaki bağlantı kopmuş ve özelliğini yitirmiştir.)

Bölgede, yük taşımacılığı deve kervanları ile oluyordu. Mağusa ile Lefkoşa ve Larnaka arası yük taşımacılığında özellikle develer kullanılırdı. Buna ilaveten katır ve eşekler de kullanılmaz değildi. Mağusa limanına, 1879 yılında 320 gemi 5498 ton yük getirmişti.

Maraş'taki bahçe sahipleri 1830'lardan sonra vergilerini Abdullah Bey'e ödüyorlardı. Bu vergi, yılda 3000 kuruş (piastres) idi ve 1878 yılından itibaren, İngiliz Hükümeti'ne ödenmeye başlanmıştı. Maraş'taki araziler içinde en büyük malı elinde tutan Kondea'lı Lapierre (5066 dönüm), Mr. Mattei (3811 dönüm), Lefkoşa'lı Musannıf Efendi (3500 dönüm) ile Ahmet Efendi (2750 dönüm) idi.

Bu araziler için kural şuydu: Buraları ekip biçmek isteyenler devletten izin alıp kiralarlardı. Kiraladıkları bu alanlar için 2 yıl vergi vermezlerdi. Bu kendilerini cesaretlendirirdi. Daha sonra ekip biçmeye başladıklarında, (2 yıl sonra) Aşar vergilerini ödemeye başlarlardı. Buralarda çalışan köylülerin koçanları yoktu. Koçan sahipleri bu yeri devletten kiralayan ve vergi verenler idi. (Report by Her Majesty's High Commisisoner for the Year 1979, 1880), Abdullah Paşa, 1745 yılında Kıbrıs'ta Valiydi. Mağusa Bölgesi'nde ve özellikle surlar çevresinde yaşayan insanların büyük bir çoğunluğu, vergilerini Abdullah

Paşa Vakfı'na öderlerdi. Bu vakfa bağlı tüm adada altmış bin dönüm arazi, Mağusa bölgesinde 550, tüm adada ise 3000 kişiye yakın vergi mükellefi vardı.

XVIII. Yüzyıl ortalarında Mağusa Kalesi çevresinde vakıf için en önemli ekonomik uğraş kök boyacılıktır (bitkisel kök boyanın elde edildiği bitki cehri yada latince ismiyle rhamnus petiolaris veya r.saxatalis infectorius'tur). Bu bitki, Mağusa kalesi civarında üretilirdi. Bitkisel boya kökleri, özellikle kırmızı olanı hem deri hem de pamuk bezleri boyamada hayli değerliydi. 1748 yılında Mağusa'da, 318 dönüm bitki kökboya üretimi için ekilmişti. Her dönüme, 300 kuruş vergi konulmuş olup bu tarımsal faaliyet izni, sadece müslüman olmayan nüfusa verilmişti (Erdoğan, 2008: 53).

İngiliz Dönemi ile Beraber Artan Su Kaynakları ve Yeni Ekonomik Aktiviteler

İngilizler adaya gelir gelmez kıt su kaynaklarını geliştirmeyi hedeflediler. Bu konuda artezyen kuyuları, göletler ve yel değirmenleri (windmill) ile derin su kuyularından tatlı su bulmaya çalışılır. Mağusa Bölgesi'nde özellikle yel değirmenleri, nar bahçeleri yanında narenciye bahçelerinin de sulanmasına yeni bir boyut getirir. Yel değirmenleri sayıca o kadar artar ki kent, 'Yel Değirmeni' kenti olarak da anılmaya başlar. Narenciye gittikçe narın yerini almaya başlar ve, Mağusa'nın en büyük gelir kaynağı olur.

Mağusa'nın, yüzyıllar boyunca en önemli özelliklerinden biri olan doğal limanını, İngiliz İdaresi XIX. Yüzyıl sonunda geliştirmeye karar verir. İngiliz İdaresi'nde, Mağusa Limanı iki kez geliştirilir. 1905 yılında kurulan tren işletmeleri ile beraber Lefke Bölgesi'nin madeni ve narenciyesi de Mağusa Limanı'na taşınır. Bu gelişme kendini kentte hissettirir. XIX. Yüzyıldaki makus talihini kent, İngiliz İdaresi altında tekrar yenmeye başlar. Kentte üretim ve ihracat tekrar artar. Bu ekonomik gelişme kentin nüfusunu da artırır. Kent artık Kıbrıs'ın her yanından göç almaya başlar. Limanda ve özellikle Maraş Bölgesi'ndeki narenciye bahçelerinde çalışmaya gelen insanlar kente yerleşirler. Suriçi, herşeye rağmen,

ciddi bir çekim merkezidir. Bu durum, kent içinde bazı düzenlemeleri de beraberinde getirir.

Kentteki harebe durumunda bulunan binaların taşları, İngiliz İdaresi'nde bulunan başka bölgelerdeki, Süveyş ve Port Said'de, kanal ve liman yapımına taşınır. Kentin içine, limana lojistik destek verecek ambarlar yapılır. Bu ambarlarla liman bağlantısını oluşturmak için Surlar'da üç adet büyük boşluk açılır. Bu açılan boşluklardan gerek tren yolu gerekse kara yolu ile liman kent bağlantısı en kısa mesafeden kurulacaktır. Fakat, surlar bu müdahaleden büyük hasar görür ve İtalyan hükümeti durumu protesto eder (Dağlı, O., 2012, 25 Mart).

Suriçi nüfusu ile beraber üretim ve ihracatın artması, Mağusa Suriçi'nde yeniden yapılaşmayı getirir. Mağusada taştan yapılan evlerin yanında İngiliz döneminde çağa uygun bir mimarı ile yeni evler ve toplu konutlar yapılır.

Bu dönemdeki yerleşme ise geçmiş dönemlerin aksine ibadet yerleri olan kilise ve camilerin etraflarında değil limana yakın olan bölgelerdedir. Çünkü İngiliz dönemi ile beraber yaşam liman etrafında şekillenmiştir. Limana yapılan yeni ilaveler ve tren yolunun da limanda sonlanması ile beraber, Lefke - Evrihou bölgesinden buraya kadar taşınan maden ve çeşitli yüklerin ihracatı ve ithalatı ile beraber bölgeye gelen gemiler ile onların taşıdığı yolcular, Mağusa için yeni iş alanı yaratır. Limana yakın yerlerde bol miktarda büyük ambar binaları ve depolar yapılır. Günümüze kadar ulaşan bu yapıların çoğu şimdi market, mağaza, cafe-bar, tamir atölyeleri, marangoz ve ofis olarak da kullanılmaktadır. Mağusa o yıllarda tekrar çekim merkezi olur. O döneme ait yeni yapılan evler daha da artar. Şimdilerde bile Mağusa suriçi nüfusunun büyük oranda yaşadığı evler, İngiliz dönemine aittir.

(Dağlı, O., 2012, 25 Mart)

Mağusa'da XIX. Yüzyıl ile XX. Yüzyılın Başlarında Görülen En Önemli İki Sağlık Sorunu: Sıtma ve Trahom

Mağusa, doğal yapısı dolayısıyla, surların dışında ve surlara bir iki kilometrelik mesafelerde doğal lagunları ve göletleri barındırmaktadır. Deniz

seviyesinden daha düşük seviyede olan bu yerler, gerek denizle olan bağlantısından gerekse toprağın yapısından dolayı suların az olduğu dönemlerde bataklıklara dönüşmekte ve her türlü sineğin üremesine olanak yaratmaktaydı.

Buralarda üreyen anofel cinsi sineklerle Sıtma hastalığı (Malarya) ve karasineklerle bulaşan Trahom hastalığı ölümlere ve körlüğe sebebiyet vermekteydi. Bu hastalıklarla ilk önemli mücadele İngiliz İdaresi döneminde başlar. Bataklıkların kurutulması, insanların eğitilmesi, bu alanda hizmet verecek uzman insanların ve doktorların yetiştirilmesine önem verilir.

Sıtma mücadelesinde Sıhhiye Baş Müfettişi Mehmet Aziz Bey aslen Larnaka'ya bağlı Vuda (Kalahoryo) köyünden olup tüm ada çapında ama özellikle Mağusa'da bataklıkların kurutulup anofel sineğinin kökünün kazınması ile beraber sıtma hastalığının yok edilmesinde en büyük görevi üstlenen kişi olur. Sıtmanın kökünün kazınmasında en etkili kimyasal madde ise anofel cinsi sineklerin yok olmasını sağlayan ve çok yakın bir döneme kadar evlerde kullandığımız ama şimdilerde kullanımına yasak getirilen DDT (Dikloro Difenil Trikloroethan) isimli sinek ilacıdır.

1940'lı yıllarda bazı köylerde Sıtma hastalığına yol açan parazitin çocuklardaki oranı %70'lere varıyordu. Tüm ülkedeki nüfusumuz o yıllarda 450 bin idi ve bunun 300 bini tarımla uğraşmakta idi. Ülkedeki nüfusun ise %51.9'u ise kanında sıtma parazitini taşıyordu. İşte bu ortamda ada sathında başlatılan mücadele ile sıtma parazitini taşıyan insanların oranı %1.3'e kadar inmişti. Hasta insanların sayısı ise 1944 yılından 1949'a kadar 7686'dan 71'e düşmüştü. Bu müthiş bir başarı idi. Anofel sinekleri, ilaçlama ve bataklıkların kurutulması sonucu yok edilmişti. Böylelikle sıtmayı insandan insana taşıyıp bulaştıracak son konak olan anofel kalmadığı için de sıtmanın da kökü kazınmıştı (Dağlı, 2012, 22 Nisan).

Bölgemizdeki diğer önemli bir hastalık ise körlüğe sebep olan Trahom hastalığı idi. Bu hastalığa yine bu bataklıklarda üreyen karasinekler yol açıyordu. Sıtmaya karşı verilen bataklıkları kurutma

çalışması Trahom için de olumlu etkisini göstermişti. Bataklıkların kurutulmasında özellikle ökaliptus (efkalipto) ağacının çok su çeken özelliği de dikkate alınarak Mağusa civarı bu ağaçların ormanlarıyla yeşillendirilmiştir.

Trahom hastalığında özellikle Mağusa'lı doktorlarımız ve eczacımız çok önemli görevler üstlenmişti. XX. Yüzyılın ilk yarısında (daha sonra Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk Sağlık Bakanı da olacak) Dr. Niyazi Manyera pratisyen doktor olarak çalışırken, Mağusa'nın tek eczacısı Kıbrıslı Rum Karoullas ile beraber ilaçlar yapıp bu hastalıkla mücadele etmişlerdir. Ancak, özellikle İngiliz İdaresi tarafından Göz Hastalıkları uzmanlığı yaptırılıp Trahom için 1920'li yıllarda bu hastalığın yok edilmesi için görevlendirilen Dr. Mehmet Ali Bey'in rolü çok fazlaydı. Aynı yıllarda Mısır'da, Kahire Üniversitesi'nde göz uzmanlığını yapıp, daha sonra Mağusa Devlet Hastanesi'nde çalışmaya başlamıştır. Dr. Mehmet Ali Bey, sadece hastanede çalışmakla kalmaz tüm Karpaz köylerini dolaşır. Sağlık ocaklarına posterler hazırlatıp asardı. Özellikle Tuzluca (Batriç) Köyü'nde, Trahom'un salgın bir şekilde körlüklere neden olmasının önüne yaptığı çalışmalarla geçmiştir. XX. Yüzyılın ikinci yarısında bu iki hastalık Mağusa'da yok denecek kadar azalmıştı.

Kentin Yakın Geçmiş

Mağusa, XX. Yüzyılın ikinci yarısında, Kıbrıs sorununda yaşanmaya başlayan iki toplum arasındaki çatışmaların etkisini en derinden hisseden kentlerin başında gelir. Yüzyıllar boyunca ve hatta iki bin seneye yakın çok kültürlü bir şekilde yaşayan kent, dinlerin ve medeniyetlerin bulunduğu bir adres iken ciddi bir ayrışma yaşar. Suriçi'nde uzun süre beraber yaşayan Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumlar'ın kent içindeki birliktelikleri sona erer. Gayri müslimler olarak 1571 yılında kent dışına göçe zorlanan halk, aynı göçü 1950'li yılların sonuna doğru tekrar yaşar. 1878'de İngiliz İdaresi'nin yarattığı ortam ile üç yüz yıl sonra kent içine dönen gayri müslimler, bir kez daha göç etmek zorunda bırakılırlar.

Osmanlı'nın Mağusa'yı fethi ile beraber kent dışına çıkarılan ve kentin güneyinde Varoşa dedikleri

Maraş Bölgesi'ne yerleştirilen gayri müslimlerin yeni adresi, yine aynı yer olur. Deniz kenarında yüzyıllarca tarımla uğraşan Maraş sakinleri, tekrardan göçe zorlandıkları Maraş'ta, bu kez tüm dünyada yükselen değer olan turizme soyunurlar. Maraş 1960'lı yılların ortasında, Akdeniz'in en önemli turistik kenti durumuna gelir. Bu durumun oluşmasında Mağusa'dan göç eden Kıbrıslı Rumlar'ın etkisi büyük olur. Mağusa Suriçi, Kıbrıslı Rumlar'dan arındırılmış yegane bölge olur Mağusa'da... Buna rağmen, Mağusa Limanı'nda, surlar dışında ve Maraş'ta, Kıbrıs'ta yaşanan tüm çatışmalı ve gerilimli günlere rağmen, iki toplumlu yaşam, Suriçi bölgesi hariç devam eder.

Mağusa, gerek limanı gerekse turistik kenti Maraş ile Kıbrıs'ta en büyük ekonomik aktivitenin olduğu yer olur. Kıbrıs'taki liman ve turistik faaliyetlerin %50'sinden fazlası büyüyen ve gelişen Mağusa kenti ile civarında gerçekleştirilir. Ancak, bu büyüme ve gelişme, 1974'teki savaş ile tekrardan son bulur. Mağusa limanı uluslararası bir liman özelliğini kaybeder. Maraş kenti insansızlaştırılır. Askeri bölge olur. Şimdilerde, Hayalet Şehir (Ghost City) olarak anılan kent, hala daha yasal sakinleri ile hayat bulmayı beklemektedir.

Mağusa, 1974 sonrası hızla liman ve turizm kenti olma özelliğini yitirmeye başlar. Bu süreçte Kıbrıs'ın ilk büyük Vakıf Üniversitesi olan Doğu Akdeniz Üniversitesi, Salamis Yolu üzerinde kurulur. Mağusa, bu kez üniversite kenti olarak anılmaya başlar. Öğrenci, öğretim üyesi ve çalışan sayısı on binleri geçer. Fakat, daha sonraları, gerek Kuzey Kıbrıs'ın gerekse Türkiye'nin birçok kentine yeni üniversitelerin açılması ile Mağusa'da hem niteliksel hem de niceliksel olarak büyüyen ve üniversiteye paralel gelişen kent ekonomisi tekrardan durgunluk dönemi yaşar. Bu arada kent, sağlıksız olarak Doğu Akdeniz Üniversitesi etrafına doğru olmak üzere tek yöne doğru büyür. Bir süre sonra, Üniversitenin kampüs içine kapanması da, bölgedeki ekonomik büyümenin durmasında bir başka etken olur.

Mağusa'nın Şimdiki Dönemi

Uzun yıllardır, Mağusa Suriçi'nde, yani antik kentte bulunan eserlere ve surlara ciddi bir

restorasyon yapılmamıştır. Hatta, palyatif olabilecek restorasyonlar bile geçilmiştir. Kumtaşı ile yapılan kale ve Mağusa Kenti'ndeki eserler gittikçe erozyona uğramaktadır. Bölgenin doğal bir malzemesi olan kumtaşları, Suriçi'ndeki 700 yıllık eserlerde bile hala daha sağlam durabildiği halde, denize çok yakın Othello Kalesi gibi yerlerde ciddi bir erime ve yok olma sürecine girmiştir. Dünya Kültür Mirası Listesi'ne, siyasi nedenlerle dahil edilmeyen kent, ciddi restorasyonlar için yurt dışı fonlarından yararlanamamaktadır. Bu konuda her türlü girişim yapılmakta bazen de iyi sonuçlar, herşeye rağmen, alınabilmektedir. Özellikle, devlet kurumlarına değil de sivil toplum örgütleri ile ilişkilere sıcak bakan ve çeşitli fonlar yaratabilen kurumlarla diyalogu zorlamak pozitif sonuçlar da doğurabilmektedir. Bu konuda, Mağusa'nın en önemli eserlerinden olan Othello Kalesi, uzun yıllardır Mağusa'ya ciddi katkıları olan bazı fonlardan yararlanma şansı yakalamıştır. UNDP-PFF (United Nations Development Programme – Partnership for the Future) Othello Kalesi'nin restorasyonu için bütçe ayırmış ve kalenin restorasyonu için ihale açılmıştır.

Bölgedeki yeni turizm yatırımları Gazi Mağusa Belediyesi hudutları içinde yapılamamaktadır. Turizmin geçmişteki merkezi olan Maraş kapalı durumdayken, Maraş dışındaki sahillerin büyük bir kısmı limanın veya askerin kontrolü altındadır. Halkın sahille buluşabileceği yaklaşık bir kilometrelik sahil şeridinde turizm yatırımı yapmak ise mümkün değildir.

Mağusa'ya yıldızı olan en yakın otel, iki kilometrelik mesafede olup özellikle 'Casino Turizmi'ne hitap etmektedir. Suriçi'nde turistlerin konaklayabileceği butik hotel, motel veya rezidansların bulunmaması kente turist akışını ve kentte turistlerin kalma sürelerini oldukça sınırlamaktadır. Bu durum, çeşitli kişi ve kurumlarla tespit edilip çalışma yapıldığı halde adım atılamamaktadır. Avrupa Birliği tarafından finanse edilen 'Mağusa Kaleiçi Stratejik Plan Çalışması' bu konuda son yıllarda yapılan en geniş kapsamlı çalışmadır. Bunun yanında, geçmiş yıllarda UNDP-PFF tarafından finanse edilen 'Yeniden

Canlandırma/Dönüşüm Planı' isimli çalışma yapılmış ve kentin tekrardan ayağa nasıl kalkabileceği üzerinde durulmuştur.

Ayrıca, Doğu Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ile Gazi Mağusa Belediyesi tarafından geçmiş yıllarda defalarca organize edilen Mağusa Sempozyumlarında da Mağusa kenti ve özelde Suriçi her yönüyle tartışılmış ve çözümler üretilmiştir. Tüm bunların yanında, başta Mağusa İnisyatifi ve Mağusa Suriçi Derneği (MASDER) olmak üzere birçok sivil toplum örgütü de Mağusa için durum tespitleri yapıp çözüm önerilerini dillendirmektedirler. Mağusa İnisyatifi aktivistleri ve bir gurup Mağusalı Rum işinsanı ile beraber kurulan İki Toplumlu Mağusa İnisyatifi (Bicommminal Famagusta Initiative) yeni bir Mağusa Canlandırma Projesi'ni (Revival Project of Famagusta) önlerine hedef olarak koymuşlardır. Buna rağmen kente duyarlı insanların ve kurumların çlıkları yeteri kadar duyulmamakta, dünyanın en gözde Orta Çağ kentlerinden olan Mağusa Suriçi, fiziki yapısı ve ekonomisi ile her geçen gün kötüye gitmektedir. Gazi Mağusa Belediyesi'nin, gerek kendi imkanları, gerekse UNDP-PFF fonları ile kente yaptığı katkı Suriçi'ni çekim merkezi yapmaya yetmemektedir.

Mağusa gerek yerel, gerekse dünya ticari faaliyetlerinin dışına itilmeye devam etmektedir. Mağusa ve civarında konaklayan turistlerle beraber Güney Kıbrıs'tan gelen turistlerin tadımlık bakıp geçtiği bir yer olmaktan kurtulamayan Suriçi, ayakta kalabileceği ekonomik döngüsünü de kuramamaktadır. Suriçi'ndeki konutların yaklaşık %15,9'u boş durumdadır (Gazimağusa Surlariçi Canlandırma Planı Özet Raporu, 2005). Bunun yanında, Suriçi'ndeki mağazalar belli yerler dışında kapanmakta, ayakta kalanlar da aile işletmeleri olup, önemli geçit yerde olduklarından yaşama tutunabilmektedirler. Kent uluslararası niteliğini kaybetmiş bir limanın eksikliği hissetmektedir. Limanın bu durumu, ülkeye gelebilecek büyük yolcu gemilerinin de önünde çok büyük bir engel teşkil etmektedir. Mağusa'ya insan ve turist gelişini arturacak, gerek sahil kenarlarında, gerekse Suriçi'nde

turistin konaklayacağı tesislerin olmaması ise ayrı bir sorun oluşturmaktadır.

...Ve Mağusa 2300. Yaşına Doğru Hızla Yol Almaktadır

Mağusa kale kentinin küçük bir balıkcı kasabası olarak kurulduğu günden bugüne yirmi üç asra yakın bir süre geçmiştir. Bu sürenin dolmasına sadece iki yılımız kalmıştır.

Mağusa, bugünkü terkedilmişliğiyle beraber yaşadığı zengin kültürel ve tarihi geçmişine ve de barındırdığı kültürel mirasına yakışır bir durumda değildir. Bu noktada en önemli etkenler Mağusa'daki kurumlar arasında ciddi bir diyalog ve işbirliği ile beraber ortak bir otoritenin olmamasıdır. Kentin bilimsel yüzünü temsil eden Doğu Akdeniz Üniversitesi'nin, yerel yönetimi olan Gazi Mağusa Belediyesi'nin, hükümeti temsil eden Gazi Mağusa Kaymakamlığı'nın, kentin eski eserlerinin ve kültürel mirasının sahipleri sayılan Eski Eserler Dairesi ve Vakıflar İdaresi'nin, halkın temsilcilerinin yoğunlaştığı sivil toplum örgütlerinin aralarında ciddi bir birlikteliği ve ortak hareket etmelerini sağlayacak tek bir otorite yoktur. Her kurum veya örgüt kendi başına birşeyler yapmaya çalışmakta ve ileriye doğru sonuç alacak adımlar atılamamaktadır.

Sonuç

Tüm dünyada bize benzer kentlerin çok ciddi birer çekim merkezi olduğu günümüzde Mağusa'nın 2015 yılında kutlayacağı 2300. yaşına yönelik bugünden başlayarak ciddi bir birlikteliğe ve programa ihtiyaç vardır. Zaman kaybedilmeden yukarıda ana başlıklar halinde saydığımız tüm kurumları ve örgütleri bir araya getirecek ve tek bir otorite olarak hareket edip Mağusa Suriçi'nin köklü sorunlarına yönelik farkındalık yaratarak çalışma yapacak bir inisiyatifte ihtiyaç vardır.

Kaynaklar

- Dağlı, O. (2012, 8 Ocak). *Mağusalı Yazılar*, Poli Dergisi, sayı 8.
- Dağlı, O. (2012, 26 Şubat). *Mağusalı Yazılar*, Poli Dergisi, sayı 15.
- Dağlı, O. (2012, 18 Mart). *Mağusalı Yazılar*, Poli Dergisi, sayı 18.
- Dağlı, O. (2012, 11 Mart). *Mağusalı Yazılar*, Poli Dergisi, sayı 17.
- Dağlı, O. (2012, 25 Mart). *Mağusalı Yazılar*, Poli Dergisi, sayı 19.
- Dağlı, O. (2012, 25 Mart). *Mağusalı Yazılar*, Poli Dergisi, sayı 19.
- Dağlı, O. (2012, 22 Nisan). *Mağusalı Yazılar*, Poli Dergisi, sayı 23.
- Dixon, W. H. (1879). *British Cyprus*, London: Chapman-Hall.
- Erdoğan, Akif, M. (2008). *Kıbrıs'ta Osmanlılar*, Cilt II. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- Gazi Mağusa Surları İçin Canlandırma Planı, Özet Rapor (2005, Aralık) (s.5).
- Gürkan, H. M. (2008). *Kıbrıs'ın Sisli Geçmişi*. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- Jacoby, D. (2012). *Camlet Manufacture, Trade in Cyprus and Economy of Famagusta from the Thirteenth to Late Fifteenth Century*. Michael J. K. Walsh, Peter W. Edbury, Nicholas S. H. Coureas (Der.), *Medieval and Renaissance Famagusta, Studies in Architecture, Art and History*, (s.15-42). Surrey: Ashgate.
- Refik, A. (1930). *Anadolu'da Türk Aşiretleri*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- Report, Her Majesty's *High Commissioner for the Year 1879 (1880)*, (s.70-124). Harrison and Sons.

Otobiyografik Öz

Dr. Okan Dağlı 1964 yılında, Mağusa'da doğdu. Yaşamının 11 yılını tıp eğitimi için gittiği İstanbul'da geçirdi. 1995 yılından beridir sürdürdüğü aktif doktorluk yaşamına sadece CTP'de milletvekilliği yaptığı 2003-2009 yılları arasında ara verdi. 1998-2002 yılları arasında Gazi Mağusa Belediyesi meclis üyeliği yapmıştır. Mağusa'lı bir gurup arkadaşı ile Mağusa İnsiyatifi'ni kurmuştur.

Kıbrıs'ta iki toplumun futbol takımlarında futbol oynamış futbolcularla yaptığı söyleşileri ile 'Kıbrıs Türk Futbolu'nun analizini içeren "İki Toplumlu Futbolcular" isimli kitabının ilk baskısı, 2012 yılında yayınlanmıştır. Mağusa İnsiyatifi'nin kuruluşundan itibaren yaptığı çalışmaların, yazdığı makalelerin ve Mağusa - Maraş konusunda çeşitli yazar ve akademisyenlerin yazdığı yazıların toplandığı "Kıbrıs'ta Çözümün Şifresi" isimli kitabı da mevcuttur. Mağusa'nın sokaklarından yola çıkarak Suriçi kentini anlatan "Sokak Sokak Mağusa" ve İngilizce çevirisi "Street by Street Famagusta" isimli iki kitabı da 2013 yılında yayınlanmıştır.

Biographic Sketch

Dr. Okan Dağlı was born in 1964, Famagusta. He spent 11-years of his life in Istanbul where he studied medicine. He has been actively practicing as a medical doctor since 1995, excluding the period 2003-2009 when he was a member of the parliament from the Republican Turkish Party. He was also served as a councillor of Famagusta between 1998 and 2002. For a period of time, he had contributed to Yenidüzen Newspaper with his articles on health policies, and football. He is recently contributing to the Havadis Newspaper's supplement Poli with his articles on Football and popular social history.

Okan Dağlı also published three books. His first book publication 'Bi-communal Footballers, includes the interviews with the footballers who had played in the bi-communal football teams. This book also gives brief analysis of Turkish Cypriot Football. His second publication named as 'The Code of Solution in Cyprus' and includes the activities of the Famagusta Initiative since its establishment, his articles on Famagusta-Varosha and some other articles written by several authors and academics. Finally his third book published both in English and Turkish languages and named as Street by Street Famagusta. His third book is a unique example of a guide that gives the stories of the each of the 69 street in the Walled City of Famagusta.